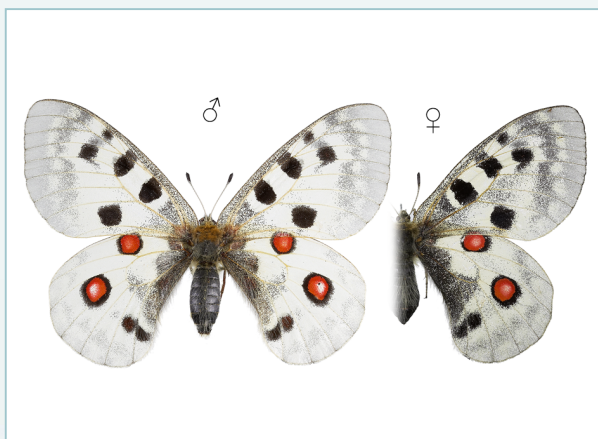

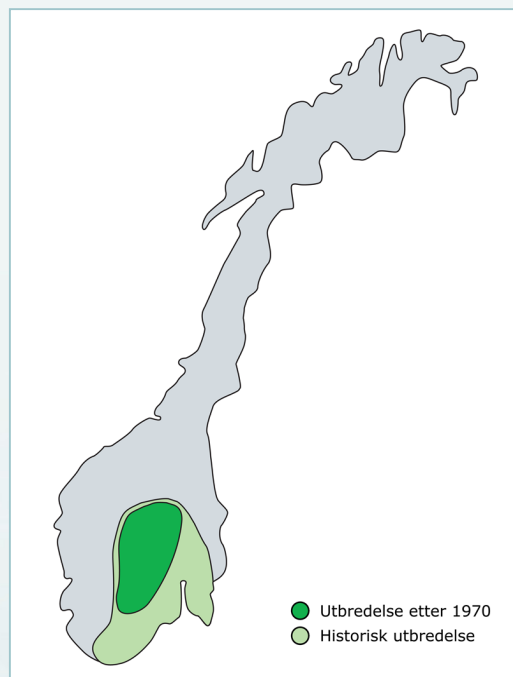
Apollosummerfugl *Parnassius apollo*

Rødlistet art

Apollosummerfuglen er en av våre største og mest iøynefallende sommerfugler. Den var tidligere utbredt over store deler av Sør- og Østlandet, men mellom 1920 og 1970 forsvant arten helt fra kystområdene og de østlige delene av innlandet. Den holder fortsatt stand i fjellet og de store dalstrøkene på Østlandet, hvor den flyr i stupbratte, sørvendte fjellsider med forekomster av larvens vertsplanter, rosenrot og smørbukk.

Status

Kategori nær truet (NT) på Norsk rødliste for arter 2010. Kategori sårbar (VU) på IUCNs globale rødliste. Arten ble fredet i Norge i 1989.

Kjent nåværende og historisk utbredelse av apollosummerfugl i Norge.

Kjennetegn

Vingspenn: 62-90 mm. Vingene er hvite med svarte flekker, og bakvingen har to karakteristiske røde øyeflekker med hvit kerne og svart kant. Ytterkanten av framvingen er delvis gjennomsiktig, et trekk som kjennetegner medlemmene i slekten *Parnassius*. Undersiden ligner oversiden men har flere røde tegninger, spesielt ved roten av bakvingen. Hunnen er kraftig mørkpudret og har gråere grunnfarge enn hannen. På grunn av sin størrelse og sine karakteristiske fargetegninger er apollosummerfuglen umulig å ta feil av.

Utbredelse

Apollosummerfuglen forekommer i dag i dalstrøkene i indre Telemark, i Hallingdal, Numedal og Gudbrandsdalen, samt stedvis i høyfjellet i Ål, Hol og Jotunheimen. I Norge har arten forsvunnet helt fra kysten, men i Sverige forekommer den fortsatt sparsomt i Bohuslän og i Stockholms og Östergötlands skjærgårder. På Gotland flyr den fortsatt tallrik. I Norden for øvrig finnes apollosummerfuglen lengst sør i Finland og på Åland. På verdensbasis finnes den i fjellområdene i Europa, Midtøsten, Kina, Mongolia og Russland øst til Yakutsk. De nordiske populasjonene deles vanligvis i fire underarter basert på forskjeller i utseende og levevis. Høyfjellsformen ssp. *jotunensis* finnes bare i Norge og forekommer fra tregrensen opp til 1400 m.o.h. Lavlandsformen ssp. *norvegica* flyr i dalstrøkene i Norge og i Bohuslän. De østsvenske og finske populasjonene regnes til ssp. *scandinavica*, mens nominatformen ssp. *apollo* kun finnes på Gotland.

Biologi

Apollosummerfuglen er primært en fjellart, og det er unikt for Skandinavia at arten forekommer ned til kysten. Artens typiske leveområde er stupbratte, sørvendte fjellsider med forekomster av larvens vertsplanter. Herfra foretar de voksne sommerfuglene hyppige næringssøk til nærliggende områder hvor de kan påtreffes i blomsterrike veikanter og enger. Sommerfuglen oppsøker særlig rødknapp, tistler og knoppurt. Apollosummerfuglen er en elegant glideflyger som knapt slår med vingene mens den seiler mellom blomstene på en eng eller stiger på oppdriften i en fjellside. Sommerfuglen flyr primært i juli-august, men kan finnes så tidlig som i slutten av juni eller så sent som begynnelsen av september. Etter paringen får hunnen en såkalt *sphragis*, en pergamentaktig paringslomme på undersiden av bakkroppen som hindrer henne i å pare seg med nye hanner. Eggene legges tilfeldig og enkeltvis i terrenget, gjerne ganske langt fra vertsplanten. Arten overvintrer som egg, og larven klekker tidlig neste vår og legger straks ut på leting etter

Stupbratte fjellskrenter er typisk habitat for apollosommerfuglen.

egnede næringsplanter. Larvene lever på ulike arter i bergknappfamilien. I fjellet er vertsplanten rosenrot mens lavlandsformen foretrekker smørbukk. Den fullvoksne larven er fløyelssvart med en rad rødoransje flekker langs hver kroppsside. Forpoppingen skjer i en løs kokong et lite stykke ned i strøfallet på bakken. Puppestadiet varer i 3-5 uker. Apollosommerfuglen er en lokal og stedbunden art, men streiffunn av arten fra Danmark og Storbritannia tyder på at den har et betydelig spredningspotensiale. Artens utbredelse begrenses dermed sannsynligvis ikke av spredningsevnen men av tilgangen på egnede levesteder.

Bestandsstatus

Apollosommerfuglen var tidligere vidt utbredt langs Øst- og Sørlandskysten så langt vest som til Vest-Agder, og i innlandet øst for vannskillet så langt nord som til Lom og øst til Sør-Odal. Etter 1920-tallet har arten gått drastisk tilbake, og ved

inngangen av 1970 hadde den forsvunnet helt fra kystområdene og de østlige delene av innlandet. Arten ble totalfredet i 1989. I høyfjellet og i de store dalførene i Telemark, Buskerud og Oppland ser apollosommerfuglen ut til å holde stand. Den har blitt observert noen få ganger på Sørlandet i nyere tid, men ingenting tyder på at den har klart å re-etablere seg her. Årsaken til apollosommerfuglens tilbakegang er ikke kjent, men den norske tilbakegangen må sees i sammenheng med artens generelle tilbakegang i hele Europa.

Referanser

Dahl, B. 1980. Sommerfugler i naturen 1. Nord-Europa. J. W. Cappelens Forlag as, (Oslo). 127s.

Eliasson, C.U., Ryrholm, N., Gärdenfors, U., Holmer, M. og Jilg, K. 2005. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Dagfjärilar: Hesperidae – Nymphalidae. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 407s.

Hansen, L.O. 1993. Status for apollosommerfugl (*Parnassius apollo*) og herosommerfugl (*Coenonympha hero*) i Norge. NINA Utredning 046. Stiftelsen Norsk institutt for naturforskning (NINA). 43s.

Hansen, L.O. og Aarvik, L. 2000. Sjeldne insekter i Norge 3 Sommerfugler (Lepidoptera). NINA Fagrapport 38. Stiftelsen Norsk institutt for naturforskning (NINA). 145s.

Aagaard, K., Hindar, K., Hanssen, O., Balstad, T. & Fjellstad, W. 1997. Bestandstruktur og genetisk mangfold i norske bestander av *Parnassius mnemosyne* og *Parnassius apollo* (Lepidoptera). NINA Oppdragsmelding 462, 20 s.

Lenker

<http://artskart.artsdatabanken.no/>